

Inhoud

Zelfportretje met vlakgom	7
Niemand, absoluut niemand	13
Autobiografische suite	48
Voorjaarsmoetheid	67
Heimwee	92
Grand Hôtel	103
‘Jutje?’ ‘Ja, Archibald?’	116
Zwart, bijbelzwart, kraaizwart	122
Meneertje Egmond wil schrijver worden	133
Geboorte	162
De riolen van Necropolis	175
Kijk, daar staat mijn naam	184
Het stadje 's-Hertogenkloten	190
Over niks. Over alles	197
Overall stilte. Krekelbosse klaagzangen	209
Et in Arcadia ego	251
De Exelse testamenten	264
Het Grote Boek	301
Dagboek. Een week in december 1993	346
Al dat papier	354
Naaldstil	362
Tunnelvisie	376
Het Vliegenboek	394
Verantwoording	409

Zelfportretje met vlakgom

november 1977

I

Thans ben ik 37½ jaar in leven.

‘Veel meegemaakt.’

Veel veroorzaakt, veel ondergaan, – oorlog en vrede, liefde en dood. Nergens thuis en toch het lichtje in de verte wel gevonden. Verdwaald en toch het spoor van broodkruimpjes wel weer aangetroffen. Eenzaam en toch bijtijds weer op het schootje kunnen klimmen. Wie nu geen huis heeft, hoeft er ook niet meer aan te beginnen. Wie nu er blijk van geeft nog altijd niets te hebben geleerd, die moet maar dom blijven.

Dit is het midden mijns levens, de zomer van mijn bestaan. Al mijn knopjes zijn opengebrosen, ik sta volop in de bloemen, ik verspreid een geur waarvan men zegt welwel, ik bloei me te barsten.

Ben ik gelukkig?

Mij dunkt, dat is wat anders, al ben ik de laatste jaren niet ongelukkig.

Ik mag niet mopperen, ten slotte, en ik mag wel dankbaar zijn ook, uiteindelijk.

Lichamelijk en psychisch behoort ik tot wat gangbaar is.

Ik hoef mij niet gezeten in een wagentje of hangend tussen krukken voort te bewegen. Ik heb niet een ijzeren haak in plaats van een hand. Ik ben niet astmatisch, slechthorend, kleurenblind, scheel, tandeloos, voor mijn jaren kaal. Ik word niet ontsierd door wratten, wijnvlekken, een bochel, een dwerggestalte. Ik lijd niet aan strotstank. Ik ga zonder medicijnen door het leven. Ik ben precies zoals het moet en alles functioneert naar behoren. 'Mooi' ben ik niet. Ik ben bijvoorbeeld nogal lijvig.

Geestelijk: – geen greintje gekte. Niet fobisch, niet neurotisch, niet psychotisch. Beetje bang in het donker, soms een beetje paranoia, soms wat angst bij sociaal verkeer. Nu en dan de angstdroom, nu en dan het apocalyptisch visioen. Niks aan de hand. Dankzij het feit dat ik ben 'aangepast' vorm ik geen gevaar op de weg. Ik ben niet verslaafd aan geestverplaatsende vochten of dampen, niet moordlustig, niet zwakbegaafd. Ik ben geen perverserik en geen maniak. Paranormale gaven bezit ik niet.

Karakter: – zeer aimabel. Niks geen slechtheid aan mij te bespeuren, attent en beleefd, geen vlieg kwaad. Wel cholericus, niet rancuneus. Neiging tot sentimentaliteit. Trouw. Sterrebeeld: Stier. Verdediger en koesteraar van de eigen plek. Waar ik woon plant ik een boom. Grote orde op zaken, afspraken worden nagekomen, man van de klok, leesbaar handschrift. Kunstminnend, maar uitermate kritisch.

Zo gangbaar ben ik dus, en ook overigens heb ik geweldig geboft. Ik ben van het blanke ras. Ik ben van het mannelijk geslacht. Ik ben geen homoseksueel. Ik ben geen jood. Ik woon (weer) in Nederland.

De middelbare jaren stap ik lachend tegemoet.

Op feestjes draag ik mijn speelpakje, bij de barbecue-party mijn blazertje, bij meer plechtige vertoningen mijn strakke pak met vest en stropdas. Haar knippen vindt op tijd en stond plaats. Zelfs een snor laat ik niet groeien, zelfs een zonnebril zet ik niet op als de zon niet schijnt. Ik zou graag in een knalgele auto rijden, maar ik rijd in een decent blauwe.

De zestiger jaren zijn voorbij, mijn jeugd is ook voorbij. Thans ben ik bang om op welke wijze dan ook er anders uit te zien, of mij anders te gedragen, dan gangbaar is en 'normaal' wordt gevonden.

Mijn angst voor niet-normaalheid.

Ik weet waar die wortelt.

III

Nu wil het geval dat ik schrijver ben en dus zeer ongangbaar en anders dan normaal. Ik heb geen gesalarieerde betrekking (meer). De bakker vindt dat maar raar. Neen, ik kan er niet van leven en toch leef ik. Dat is eigenlijk parasiteren op de gemeenschap, zegt de bakker. Dan schaam ik me. Laatst sprak iemand mij verwijtend aan. Doelend op mijn belletristische geschriften zei deze persoon: 'Wat voor een brein is het, dat zulke vunzigheid voortbrengt.' Toen schaamde ik me. Van een schrijver wordt ook verondersteld dat hij beroemd is en dat zijn boeken door velen worden gelezen. Soms vraagt men: 'En, meneer Brouwers, wat doet *u* voor de kost?' Gegarandeerd, dat ik te horen krijg: 'Zo? En wat schrijft u dan, als ik vragen mag?' Gegarandeerd, dat ik vervolgens te horen krijg: 'Romans en verhalen? Ik heb nog nooit van u gehoord.' Dan schaam ik me.

Alleen als ik aan mijn werktafel zit, door niemand gestoord, in stilte, en ijverig en verbeten zit te schrijven, dan schaam ik me niet.

Tot iets anders dan schrijven ben ik niet meer in staat. Ik schrijf over liefde, literatuur en dood. Ik beschrijf mijn leven.

IV

Geboren op 30 april 1940 in het voormalige Batavia, in het voormalige Nederlands-Indië. Nederlandse ouders, Nederlandse grootouders, alle afkomstig uit 's-Hertogenbosch, – al werd mijn moeder per toeval in Amsterdam geboren. ‘Volledigheidshalve deel ik u nog mede, dat mijn vrouw van zuiver Nederlandse afkomst is,’ zo schreef mijn vader in 1951 nog in een sollicitatiebrief. Mijn moeder ziet er ‘Indisch’ uit en praat ook ‘Indisch’.

Kleuterjaren doorgebracht in Japane interneringskampen op Java. Ik ben daarover aan het schrijven.

Na de oorlog een inlands vriendje, dat mij op zekere dag, bij een ruzie, het woord ‘totok’ toeschreeuwde. Ik was zeven jaar, keek om mij heen, zag het land en werd mij ervan bewust: ik bèn hier wel, maar ik hóór hier niet.

Toen en daar is het begonnen. ‘Nergens thuis.’

Sedert 1948 in Nederland, woonachtig in 's-Hertogenbosch, later in Maastricht, later in Delft. Vriendjes op school noemden mij ‘katjang’. Ik vroeg mij af: hoor ik hier dan wèl?

Kostschooljaren. Ik heb daarover geschreven. Eerst in Zeist, waar ik, omdat mijn woonplaats 's-Hertogenbosch was, ‘Oeteldonk’ werd genoemd. Later in een plaatsje bij Kerkrade, waar ik, omdat mijn woonplaats Delft was, ‘kale Hollander’ werd genoemd. Waar hoorde ik?

Rooms katholiek opgevoed. Zeer streng. Zodra ik kon dit geloof verlaten. Ik wenste er niet in thuis te horen. Ik heb daarover geschreven.

Militaire dienstplicht bij de marine. Daar hoorde ik zeker niet. Ik heb daarover geschreven.

Journalistiek. Anderhalf jaar bij De Gelderlander Pers, Nijmegen, anderhalf jaar bij De Geïllustreerde Pers, Amsterdam. Ik bracht er niets van terecht. In de journalistiek raakte ik niet thuis. Ik heb daarover geschreven.

Nederland verlaten en in Brussel, later elders in Vlaanderen, gaan wonen, werkzaam bij een uitgeversbedrijf. Twaalf jaar in het land der Belgen doorgebracht, twaalf jaar lang 'kaaskop' genoemd. Ook daar hoorde ik niet. Ik heb erover geschreven.

Huwelijk. Ik bracht er niets van terecht. Ik heb daarover geschreven. Twee zonen.

Sedert 1976 weer in Nederland, waar ik een 'pseudo-Belg' word genoemd. Woonachtig in de Achterhoek, waar ik niet hoor.

Er zijn plannen om te gelegener tijd, binnenkort, het land opnieuw te verlaten. Amerika? Ik heb de hoop al opgegeven ooit nog ergens te zullen zijn waar ik thuis hoor.

Alleen mijn sterven zal ik niet hebben beschreven.

v

Ik ben steeds een buitenbeen geweest, mijns ondanks een outsider, steeds 'anders' dan mijn omgeving. Waar ik was, sprak men een andere taal dan de taal die ik sprak, in letterlijke en in figuurlijke zin. Hoe gangbaar mijn lichaam, mijn geest en mijn karakter ook zijn, ik pas op een of andere manier niet in het bestaan dat voorbestemd was het mijne te

worden. Waar ik kom, wek ik agressie op omdat ik er niet bij hoor. Ben ik hier, hoor ik eigenlijk daar. Ben ik daar, heb ik heimwee naar hier. Steeds heimwee, maar ik weet niet meer waarnaar. Steeds zwerven, al kom ik al jaren nog nauwelijks mijn tuintje uit. Hoewel in volle vrijheid, voel ik mij gevangen. Hoewel in het genot van alles dat het hartje begeert, toch met zo goed als niks tevreden of blij. Wil ik deelnemen aan 'de revolutie', 'de revolutie' is net voorbij. Zo is mijn leven. Ik woon nu in het vierendertigste huis sedert ik besta.

Ik heb mij opgesloten in mijn schrijverij. Meer en meer wordt dat de plaats waar ik, misschien, uiteindelijk...

Ik mopper niet, ik ben ook niet ondankbaar.

VI

Ik schrijf om te overleven.

Hem is de onsterfelijkheid beschoren, die een boom heeft geplant, een zoon heeft verwekt en een boek heeft geschreven. Dit zou gezegd zijn door Confucius.

Wat kan mij nog gebeuren?

Niemand, absoluut niemand

28 december 1989. Vandaag vijftientig jaar geleden stierf mijn verwekker.

Ik denk nog maar zelden aan hem, maar op deze datum, ieder jaar, herinner ik mij onwillekeurig dat het zijn sterfdag is. Waarom? Het is een van die data, feiten, gegevens die als vastgelopen schepen in de modder van het geheugen liggen. Adressen in verdwenen stadswijken, niet meer bestaande telefoonnummers, verjaardagen, naamdagen, sterfdata van ooit geleefd hebbende mensen wier gezichten en stemmen al lang zijn vervaagd. Wat heeft men aan deze parate kennis? Men leeft met een encyclopedie vol nutteloze wetenschap, plattegronden van spookgebieden, kalenders met de namen van schimmen. Op een datum als deze trekt er heel even een tochtvlaag over de dode dingen, – er ritselt iets: uit een boeket verdroogde bloemen valt een wolkje stof, in een openliggend boek komen een paar bladzijden overeind als om zichzelf terug te bladeren, maar ze vallen op hun oude plaats terug. Het betekent niets.

Hoogstens besef ik vandaag voor het eerst, met flauwe schrik, dat ik al zo lang leef, dat ik mijn bestaan in grotere tijdvakels (tweemaal een kwart eeuw) kan onderverdelen, – ik begin oud te worden, over een paar maanden ben ik vijftig. Moet ik onderdehand niet toch aan mijn memoires gaan denken?

Vijftientig jaar geleden was er in mijn leven nog niets

gebeurd waarop ik kon terugzien als op een feit van een kwart eeuw tevoren. Ik was zelf nog geen vijftintig jaar en zou ik toen hebben willen omkijken naar het verleden, dan zou ik amper iets hebben gezien. Er was in mijn leven nog geen vroeger, alles dateerde van nog pas gisteren. Tijd deed zich nog niet gelden, – herinneringen waren er wel, maar leken op recente dromen en hadden nog niet de verbanden die ze pas later zouden krijgen. Alles had nog zogenaamd de schijn van voorlopigheid, zelfs de toen al niet meer ongedaan te maken feiten.

Opeens herinner ik mij het sterfjaar van mijn naamgever als een jaar vol mijlpalen: zijn dood is daar een van. Enkele van die palen zijn al omgevallen, andere scheefgezakt, alle aangeraakt door grijzig mos, – een naargeestig kerkhof. Ik loop er niet graag rond tussen de vijftintig jaar oude zerken, al bezoek ik gaarne kerkhoven, een aan mystiek verwante belangstelling die ik trouwens van mijn vader heb geërfd.

In dat jaar, 1964, eindigde mijn voortijd en begonnen de vijftintig jaren die nu opeens achter me liggen. Het jaar dat ik huwde, Nederland verliet en in Brussel ging wonen. Begin van 'mijn Vlaamse jaren'. Juni 1964 debuteerde ik in de letteren. Mijn vader vond mijn eersteling in moreel opzicht zo verwerpelijk dat hij vond dat ik er *zijn* naam oneer mee had aangedaan. Mocht ik van plan zijn door te gaan met schrijven, zo gaf hij mij bij breve te kennen, dan zou hij het op prijs stellen als ik mij in het vervolg achter een pseudoniem zou verschuilen. Heb ik dit ook maar een tel overwogen? Natuurlijk niet. Dan had hij maar iemand anders moeten verwekken dan mij. Zes maanden later was hij dood. Toen hij op de laatste dag van het jaar werd begraven, in ijzige regen, harde wind, was mijn echtgenote één maand

zwanger. De ene Brouwers verdween in het diepst van de winter, en de volgende kondigde zich al aan voor een datum in het hoogst van de zomer. Zoals in een familie-epos, zich voltrekkend onder de eeuwige wisselgang der seizoenen: dat soort literatuur vond hij mooi. Het boekenbezit bij ons thuis omvatte behalve de in blauw en goud uitgevoerde, meer dan twintig delen tellende Katholieke Encyclopedie van ver voor de oorlog, het volledige werk van Antoon Coolen. Na zijn dood mocht ik al die boeken hebben, als ik ze zou willen. En ook haalde mijn moeder een nog zo goed als nieuw donkerbruin c&a-kostuum van haar overleden echtgenoot uit de kleerkast. Pakian deftig van ons pa, zei ze. Dat pak moest ik nu maar verder dragen, sajang toch om weg te gooien? Ze zag er in haar zielige verdriet Indischer uit dan ooit. Die romans van Antoon Coolen, ik zou wel zien, zei ik lusteloos, – maar dat kostuum heb ik in vredesnaam maar van haar aangenomen. Ik heb het nooit gedragen, zelfs niet om het te passen. Ik, toen, modieus langharig, de lokken tot over mijn oren en in mijn nek, spijkerbroek aan mijn benen, vlak voor aanvang van de bloemetjesjaren, – ik in zo'n zakkerig drielidig pak dat had toebehoord aan de persoon die mij liever niet mijn naam zag dragen?

En: ik heb een afkeer van bruin, van het Hollandse poldergrondse. Ik ben meer van het brandende rood.

Na de oorlog, ons gezin gerepatriëerd uit Indië, woonden we in Den Bosch. Op een middag maakten mijn vader en ik een lange wandeling. Ik moet een jaar of negen zijn geweest en zat nog niet op kostschool al was daar wel al een plaats voor mij besproken. Wat zeiden hij en ik onderweg tegen elkaar? Geen idee meer, natuurlijk. Ik herinner me überhaupt niet dat mijn vader ooit een *gesprek* met mij heeft gevoerd. Ofwel